

L'EXPERIÈNCIA DEL BARRI DE L'ERM DE MANLLEU

BETLEM PARÉS CUADRAS
MARIONA CASAS DESEURES
Institut de Desenvolupament de l'Erm

The experience of the Erm district in Manlleu

El dia 21 de desembre de 2004, la Generalitat de Catalunya va aprovar el projecte d'Intervenció Integral del barri de l'Erm de l'Ajuntament de Manlleu. Un projecte de regeneració urbana tant des de la vessant urbanística com de cohesió social, que dona l'oportunitat i ha de permetre millorar el barri socialment, econòmicament i urbanísticament a través d'actuacions en els àmbits de l'habitatge, l'espai públic, els equipaments i el desenvolupament social i econòmic.

Paraules clau: Immigració, Manlleu, barri de l'Erm, regeneració urbana, cohesió social..

On the 21st of December 2004, the Generalitat de Catalunya (autonomous government) passed the Integrated Intervention Project in Erm District of Manlleu Town Council. This is an urban regeneration project both in terms of urban planning and social cohesion that must enable an improvement in the social, economic and urban planning aspects of the district through actions in the spheres of housing, public spaces, facilities and through social and economic development.

Paraules clau: Immigration, Manlleu, Erm district, urban regeneration, social cohesion..

1. Context general: Manlleu i el barri de l'Erm

En aquest primer apartat veurem els trets generals del territori, la població i l'activitat econòmica actual de Manlleu i, en concret, del barri de l'Erm.

Manlleu és un municipi de la comarca d'Osona que té 17,20 km² d'extensió, on el riu Ter, l'element natural que n'ha definit el desenvolupament urbà, fa un recorregut de quatre quilòmetres. El nucli urbà del municipi és de gairebé 3 km² i està format per 14 barris. El barri de l'Erm és un dels més extensos i forma part de la trama urbana residencial. Tot i així, i és important dir-ho, l'anàlisi del fenomen migratori i el Projecte d'Intervenció Integral que s'explica en aquest article –referit a l'àrea o barri de l'Erm– és d'un àmbit geogràfic inferior al del barri de l'Erm en la seva totalitat; ens referirem, en concret, a l'àrea que es va construir els anys 60 i 70 i no a la zona de nova construcció que s'està desenvolupant actualment.

En nombre d'habitants, Manlleu és el segon municipi més gran de la comarca d'Osona. El gener de 2006 hi havia empadronades 20.155 persones, 4.173 de les quals són nouvingudes.¹ Així, la taxa d'immigració és del 20,7%. La població im-

1. Dades extretes del Padró municipal de Manlleu (a gener de 2006).

migrant procedeix de 49 països diferents i el col·lectiu més nombrós és el d'origen magrebí: són 3.338 persones i representen un 80% de la població estrangera del municipi. Al barri de l'Erm, la població és de 3.343 habitants, dels quals un 55% són nousvinguts; és a dir, es tracta de la zona de Manlleu amb més concentració de persones immigrants.

L'activitat econòmica del municipi està centrada principalment en el sector secundari (industrial) i el sector terciari (comerç i serveis). Cal destacar que el sector industrial continua essent important, com ho ha estat històricament, però en l'actualitat està molt més diversificat en les diferents activitats empresarials i la dimensió de les empreses s'ha reduït (està format en gairebé la seva totalitat per petites i mitjanes empreses, pimes). El sector terciari ha anat creixent en aquests darrers anys i també està format majoritàriament per pimes. Quant al barri, té l'activitat econòmica del sector terciari: comerç al menor i establiments de serveis. Concretament hi ha 76 establiments comercials, dels quals 23 estan ubicats al Mercat Municipal de Manlleu.

2. Una visió històrica del fenomen migratori de Manlleu i del barri de l'Erm

El creixement de la ciutat de Manlleu i de la seva població ha anat des de sempre molt lligat al fenomen migratori. La configuració actual de la ciutat i dels 14 barris que la conformen han estat fruit d'una evolució en paral·lel de l'activitat econòmica i de l'increment de la població. La relació entre la immigració de les diferents èpoques i el creixement del municipi ha estat àmpliament estudiada en el treball *Manlleu. La construcció urbana i la ciutat*,² que conclou:

“La realitat de Manlleu del s. xx ha permès ressaltar la seva condició de ciutat sostinguda com a lloc de confluència de persones i cultures diferents. Manlleu s'autoafirma com un espai físic comú on conflueixen actualment les essències d'una certa cultura rural més autòctona, una cultura pròpia de diferents regions espanyoles i d'una multiculturalitat creixent per l'arribada dels últims i futurs immigrants” (CASAS, 2004: 71)

Efectivament, el creixement demogràfic –i, consegüentment, urbanístic– de Manlleu al llarg dels dos últims segles ha estat marcat per tres onades migratòries: una de caràcter local, és a dir, de població rural de l'entorn de Manlleu que gradualment s'instal·la a la vila industrialitzada; una altra de caràcter nacional, que té la màxima eclosió als anys seixanta, amb l'arribada de famílies d'Andalusia i, en menor grau, d'Extremadura, i una darrera onada extracomunitària, que comença a ser rellevant a partir dels anys 90, amb immigració estrangera procedent, majoritàriament, del Marroc.

Aquest creixement demogràfic va anar definint urbanísticament durant el segle xx la ciutat que coneixem avui. Si ens centrem en el barri de l'Erm, es va començar a construir als anys 60, fruit del creixement de la població causat, en

2. CASAS, Pere; CROSAS, Carles. *Manlleu. La construcció urbana i la immigració*. 2004. [Pendent de publicació] Aquest treball és fruit de la tercera edició del Premi de Recerca Ajuntament de Manlleu.

bona part, pel fenomen migratori intern de l'Estat espanyol, en la seva gran majoria d'origen andalús. Entre 1960 i 1975, la població de Manlleu va passar dels 9.400 als 15.000 habitants, és a dir, va créixer en un 60%. Aquest increment tan precipitat va provocar importants dèficits urbanístics i arquitectònics en el nou barri, que es va anar desenvolupant per acollir la nova població que s'instal·lava a Manlleu. L'Erm va néixer allunyat del nucli urbà, amb construccions plurifamiliars que Manlleu no havia tingut fins llavors i que des d'aleshores han marcat la fesomia d'aquest barri manlleuenc. Destaquen els anomenats blocs de Can Mateu i de Can Garcia, de 277 i 256 habitatges, respectivament, d'una alçada força elevada (els de Can Garcia tenen planta baixa + 11 i els de Can Mateu, planta baixa + 4 i planta baixa + 5) i amb una densitat de població sense precedents. La construcció d'aquests blocs plurifamiliars (més propis de la perifèria metropolitana), emmarcada en el desenvolupament desordenat del nou barri, va intentar satisfer la demanda massiva i immediata de la població nousvinguda.

Segons l'estudi esmentat, l'any 1970 Manlleu comptava amb 13.169 habitants, dels quals un 25% eren nascuts fora de Catalunya. A Can Garcia i Can Mateu s'hi concentraven 1.924 veïns, és a dir, un 15% del total de la població manlleuenc. D'aquests, els que havien nascut a Andalusia superaven el 60% (CASAS, 2004: p. 57). Com veurem, existeix un cert paral·lelisme entre la composició social d'aquest barri als anys 70 i trenta anys més tard, és a dir, al principi del segle XXI: l'única diferència rau en la procedència dels seus habitants.

Durant els anys 80, bona part de la població que havia ocupat el barri en els seus inicis va millorar les seves perspectives laborals i va poder canviar d'habitatge: moltes famílies van passar dels blocs plurifamiliars de Can Mateu i Can Garcia a cases unifamiliars o altres blocs plurifamiliars amb millors condicions arquitectòniques i d'habitabilitat, en el mateix barri o en altres barris de Manlleu. És així com el progrés econòmic de les famílies els va permetre millorar les seves condicions d'habitatge i, per tant, de qualitat de vida.

A partir de l'any 2000 es produeix un nou creixement demogràfic, aquest cop fruit de l'onada migratòria extracomunitària, sobretot procedent del Marroc. La població total de Manlleu passa de 17.442 habitants l'any 2000 a 20.155 l'any 2006; la taxa d'immigració passa del 9,8% l'any 2000 al 20,7% l'any 2006. De nou, com ja havia passat amb la immigració andalusa, aquesta població nousvinguda s'estableix en els habitatges més econòmics del municipi, que són els de Can Garcia, Can Mateu i també Can Casas (blocs plurifamiliars de planta baixa + 5, també ubicats al barri).

Amb els anys, aquests edificis s'han anat deteriorant, de manera que el pas del temps ha acusat els dèficits arquitectònics d'aquestes construccions. A la degradació urbanística del barri també cal afegir-hi problemes de convivència i cohesió social, a causa de l'establiment a l'Erm d'onades migratòries diferents.

3. Diagnosi de partida: la immigració a l'àrea d'actuació de l'Erm

Analitza més detingudament les dades del barri de l'Erm pel que fa al nombre d'habitatges i de població, i dins d'aquesta de població nousvinguda, podem con-

cloure el següent: que l'Erm és l'àrea de Manlleu que concentra més immigració; que la taxa d'immigració encara és més elevada als blocs plurifamiliars dels anys 60 (Can Mateu, Can Casas i Can Garcia); que la densitat de població en aquests habitatges és també més elevada que la mitjana de l'àmbit i de Manlleu, i, finalment, que el nivell d'estudis dels residents en aquests habitatges és molt baix, la qual cosa influeix de manera directa en les possibilitats de progressar socialment i econòmicament. La població nouvinguda es concentra, per motius econòmics, als edificis amb més deficiències arquitectòniques i d'habitabilitat. Podem parlar, doncs, de guetització en aquests habitatges.

Al barri de l'Erm hi ha 1.223 habitatges, on viuen 3.343 habitants. D'aquests, 1.838 són nouvinguts, és a dir, la taxa d'immigració és del 55%. Aquesta taxa s'incrementa fins al 78% (1.610 persones) si parlem dels blocs de Can Mateu, Can Casas i Can Garcia, on hi ha un total de 694 habitatges (més del 50% del total de l'àrea) i on viuen 2.064 persones (un 60% de la població de l'àrea). Aquesta densitat de població és superior a la mitjana de Catalunya, de Manlleu i del barri i arriba a l'entorn de 4 persones per llar. En aquests habitatges, tal com ja hem apuntat, el nivell d'estudis és molt baix: la taxa de persones sense estudis o amb estudis inferiors al graduat escolar se situa al 83%. Segons Bosch i Gibaja,³ aquestes condicions donen lloc a la guetització:

“Hi ha un llindar de concentració (...) que té uns efectes clarament negatius, ja que estigmatitza l'individu que hi viu, limita les seves oportunitats de desenvolupament en tots els aspectes i, en el cas dels immigrants, actua com un obstacle per a la seva integració en aquesta nova societat. Són els anomenats guetos (...) Actualment, aquesta concentració es produeix en àrees molt definides dels centres històrics i, més recentment, en zones de la perifèria de les principals ciutats, zones molt determinades, d'extrema baixa qualitat constructiva i amb una conflictivitat social alta, construïdes en els anys seixanta i setanta en la majoria dels casos”. (BOSCH, 2006: 23)

Així, podem concloure que, efectivament, en aquest àmbit s'hi dona una certa guetització del col·lectiu immigrant i que aquest es concentra de forma majoritària en aquells habitatges més deficients. Aquests residents nouvinguts tenen pocs recursos econòmics i un nivell d'estudis baix, perfil que els dificulta la progressió social i econòmica, tan necessària per a la bona integració en la societat manlleuana.

4. La Llei de barris de la Generalitat de Catalunya

L'any 2004, la Generalitat de Catalunya va aprovar la Llei 2/2004, de 4 de juny, de millora de barris, àrees urbanes i viles que requereixen una atenció especial, i el Decret 369/2004, de 7 setembre, pel qual es desenvolupa l'esmentada Llei.

3. BOSCH, Jordi; GIBAJA, Olga. *Habitatge i immigració. Claus per a una nova política d'habitatge*. Barcelona: Fundació Nous Horitzons, 2006.

Vista del barri de l'Erm. Fotografia Carles Molist.

Aquesta Llei és coneguda amb el nom de Llei de barris i crea un fons de foment del programa de barris i àrees urbanes d'atenció especial que té per objecte, tal com diu l'article 2, “ésser l'instrument per a la contribució financera de la Generalitat als projectes d'intervenció integral en les àrees a què es refereix l'article 1 que tenen l'objectiu de millorar-les des del punt de vista urbanístic, social, econòmic i ambiental, presentats per llurs municipis”. Les àrees a les quals fa referència són les que es troben en alguna de les situacions següents (sovint en més d'una): un procés de regressió urbanística; una problemàtica demogràfica (ja sigui per la pèrdua o l'envelliment de la població o per un creixement massa accelerat); una presència característica de problemes econòmics, socials o ambientals especialment greus o una persistència de déficits socials i urbans importants, i una problemàtica de desenvolupament local.

La Llei de barris té el seu paral·lelisme en la iniciativa comunitària URBAN, que és un instrument de la política de cohesió de la Unió Europea (UE), dedicat a la rehabilitació de les àrees urbanes i els barris en crisi.

Els projectes d'intervenció integral en aquests barris han de ser concebuts com una intervenció del sector públic (administracions autonòmica i local) amb la implicació de les entitats cíviques i de la ciutadania. Aquest és un dels reptes dels projectes, i encara més perquè existeixen males experiències en països com França, on la intervenció urbanística i arquitectònica del sector públic en espais

públics i habitatges no va anar acompanyada d'un treball social ni de la implicació de la societat civil. En són un clar exemple els anomenats *grands ensembles* i les *villes nouvelles* perifèrics a París, que han estat notícia als mitjans de comunicació aquests darrers mesos a causa dels conflictes socials que s'hi han viscut.⁴

Paral·lelament a la Llei de barris i amb una estreta vinculació, la Generalitat de Catalunya ha impulsat polítiques d'habitatge necessàries per tal de superar l'anàlisi que feia Carme Trilla⁵ el 2003:

“La importància de l'habitatge com a base de desenvolupament personal i familiar, com a element de cohesió i d'integració social, i com a instrument d'equilibri i redistribució de la renda nacional, és reconeguda tant en els àmbits acadèmics, com en el pla intuïtiu per la gran majoria de la població. No obstant això, a Espanya, l'habitatge no ha estat tradicionalment considerat com una peça d'encaix de l'entramat de les polítiques socials, sinó que ha tingut regulacions gairebé només vinculades a la política de foment econòmic. En conseqüència, si l'estat del benestar a Espanya és precari, la política d'habitatge, atès que gairebé no és tinguda en compte dins del seu entramat, esdevé una de les polítiques socials més febles d'Europa”.

Aquesta millora s'ha concretat amb diferents normatives legals, com per exemple el Decret del Pla per al dret a l'habitatge 2004-2007 o l'aprovació el dia 12 de desembre de 2006 del Projecte de Llei del dret a l'habitatge a Catalunya.

L'Ajuntament de Manlleu va presentar-se a la primera convocatòria d'ajuts de la Llei de barris amb el Projecte d'Intervenció Integral del Barri de l'Erm (PIIBE), un projecte de regeneració urbana, tant des de la vessant urbanística com de la cohesió social, que ha de permetre millorar el barri socialment, econòmicament i urbanísticament a través d'actuacions en els àmbits de l'habitatge, l'espai públic, els equipaments i el desenvolupament social i econòmic. La Generalitat va aprovar el PIIBE el 21 de desembre de 2004.

Per Manlleu, aquesta Llei és viscuda com una oportunitat, i el PIIBE vol ser l'instrument per solucionar el conflicte urbà que existeix al barri de l'Erm, conflicte urbà que coincideix plenament amb la descripció que és objecte de l'esmentada Llei. Els recursos econòmics, tècnics i humans que ens aporta han de permetre fer un punt d'inflexió al diagnòstic i pronòstic que el 2004 tenia el barri, és a dir, a l'existència d'una problemàtica social que amb el temps ha anat empitjorant. És, doncs, una responsabilitat per Manlleu saber aprofitar aquesta oportunitat que ens dona la Llei de barris.⁶

4. Més informació sobre l'experiència francesa a l'article MONTANER, Josep M.; MUXÍ, Zaida. “Espacios”. *Cultures. La Vanguardia*, núm. 232, 29/11/06, p. 22-23.

5. TRILLA, Carme (coordinat per NAVARRO, Vicenç). *L'Estat del benestar a Catalunya*. Barcelona: Diputació de Barcelona, 2003.

6. L'actual secretari general del Departament de Política Territorial de la Generalitat, Oriol Nel·lo, al seu llibre *Aquí no!*, en què analitzava 16 casos de conflictes territorials a Catalunya, ja es referia a la construcció del barri de l'Erm de Manlleu. (NEL·LO, Oriol. *Aquí No!* Barcelona: Empúries, 2003).

5. Delimitem el barri a l'espai d'actuació del Projecte

La ciutat de Manlleu, com hem dit, està formada per 14 barris, un dels quals és l'Erm. Cal dir que l'àmbit d'actuació que es va definir per al PIIBE és una part del barri de l'Erm, concretament 13,4 hectàrees del total de més de 30 hectàrees que té, ja que la resta és una zona urbana de nova construcció.

Així doncs, una de les primeres tasques que es va fer va ser diagnosticar i definir l'àrea en què calia actuar, és a dir, es va acotar l'àmbit del barri a la zona que presentava la regressió urbanística i social. Concretament, l'espai del PIIBE té forma rectangular i està delimitat a l'oest pel passeig de Sant Joan, al sud per l'avinguda de Roma, a l'est pel carrer Torrent i Garriga i al nord pel carrer Doña Blanca, amb dos espais annexos i contigus: el solar on s'ha ubicat el Casal Cívic de Manlleu i els edificis dels habitatges coneguts per Can Casas, al carrer Montseny.

El carrer Pintor Guàrdia actua com a eix vertebrador de l'àmbit, ja que el travessa de sud a nord i permet fer una descripció de la zona. Així, iniciem el passeig per l'àmbit d'actuació entrant al carrer Pintor Guàrdia per l'avinguda de Roma: a la dreta ens queda la plaça del Mercat (amb el mercat municipal) i a l'esquerra els blocs de Can Mateu. Continuem i a la dreta trobem el CEIP Puig-Agut i el parc de l'Erm, mentre que a l'esquerra hi ha la plaça Sant Antoni de Pàdua. Finalment, davant nostre, trobem els blocs d'habitatges coneguts per Can Garcia i, si mirem a la dreta, podem observar el nou equipament de Manlleu, el Casal Cívic.

A l'àmbit de PIIBE, on, com ja s'ha dit, hi viuen 3.343 ciutadans, hi ha cinc equipaments municipals (el mercat municipal, el CEIP Puig-Agut, l'Escola d'Adults Miquel Martí i Pol, l'església de Sant Pau i el Casal Cívic), dues places (la del mercat i la de Sant Antoni de Pàdua) i un parc (el parc de l'Erm).

6. El Projecte d'Intervenció Integral del Barri de l'Erm (PIIBE)

El Projecte d'Intervenció Integral del Barri de l'Erm té la clau d'èxit, quant a la seva execució, en els conceptes de *transversalitat horitzontal* i *transversalitat vertical*. Entenem la transversalitat horitzontal com la que implica diferents disciplines, des de l'urbanisme al món social, passant pel desenvolupament econòmic, la sanitat, la participació ciutadana, l'educació, el medi ambient, etc., de manera que requereix un treball conjunt entre diferents professions. La transversalitat vertical rau en el fet que el PIIBE implica diferents administracions (l'autonòmica i la local), les entitats cíviques i culturals i la ciutadania en general. Creiem que és des de les diferents competències i els diferents punts de vista que podem desplegar conjuntament i amb èxit les diverses actuacions de què consta el PIIBE.

Objectiu, estratègies i àmbits d'actuació del PIIBE

L'objectiu del Projecte d'Intervenció Integral del Barri de l'Erm és donar resposta a les problemàtiques socials, econòmiques i urbanístiques detectades al barri, connectar-lo a la resta de Manlleu i millorar la qualitat de vida i la convivència dels manlleuencs. El PIIBE té previst portar a terme aquest objectiu mitjançant

actuacions en l'habitatge, l'espai públic i els equipaments, i també a través de programes de desenvolupament social i econòmic. En el marc d'aquest objectiu general, el lema del projecte és: "Millorem l'Erm, millorem la ciutat. Manlleu, suma de barris".

Altres conceptes que giren a l'entorn de l'objectiu i del lema del PIIBE són els següents:

- **Territori:** Els límits de l'àrea d'actuació són una frontera invisible però alhora real per a bona part de la ciutadania. El projecte vol trencar aquestes fronteres intangibles en un doble sentit: de fora cap endins (creant corredors cívics, potenciant les zones verdes i creant equipaments de ciutat) i de dins cap enfora (fomentant el desplaçament dels veïns a altres barris de Manlleu, per conèixer els serveis municipals i les zones de lleure que hi ha ubicats).
- **Temporalitat:** El projecte té una durada de 4 anys amb una pròrroga necessària de 2 anys, tal com preveu la Llei de barris. Per tant, és un projecte que va de l'any 2004 al 2010.
- **Observatori del canvi:** L'observatori del canvi ha de servir per analitzar durant i al final de l'execució del Projecte fins a quin punt s'ha millorat el barri i s'ha assolit l'objectiu marcat.
- **Vivències:** Cal tenir present que a l'àmbit on es desplega el PIIBE hi viuen 3.343 persones, que van percebent els canvis gradualment. L'àmbit d'actuació és viu i evoluciona dia a dia a través del conjunt de persones que hi habiten i que tenen les seves pròpies vivències personals i col·lectives.
- **Actors:** Hi ha molts i diversos actors vinculats directament i indirectament a aquest projecte: des de la diversitat dels veïns que hi viuen, i de les entitats cíviques i culturals que hi teixeixen la vida social i cultural, a l'empresariat i els comerciants, passant pels tècnics dels equipaments i els tècnics municipals. És a dir, al PIIBE hi trobem un conjunt d'actors informals i formals que hi interactuen i cal tenir present la seva funció i les seves interrelacions.

Per tal de desenvolupar el Projecte d'Intervenció Integral del Barri de l'Erm s'han posat en marxa dues línies estratègiques d'actuació, que són complementàries i alhora transversals:

- **Planejament urbanístic:** El desembre del 2006 es va aprovar definitivament la Modificació Puntual del Pla General de Manlleu en l'àmbit del barri de l'Erm. És l'eina que permet actuar en l'àmbit urbanístic i inclou un polígon d'actuació i dos sectors de millora urbana (que es desenvoluparan amb els plans de millora urbana corresponents).
- **Pla de Convivència:** Té com a objectiu garantir la cohesió social dels veïns del barri de l'Erm i de tot Manlleu a partir de la consideració d'igualtat, des d'un punt de vista democràtic, de tots els ciutadans i ciutadanes. El Pla de Convivència aglutina el conjunt d'actuacions de caràcter més social del PIIBE. Es va començar a executar el segon trimestre del 2006 a partir del treball de cinc taules de treball formades per tècnics municipals, representants de les entitats i tècnics d'empreses privades contractades per al Projecte.

El PIIBE aprovat per la Generalitat de Catalunya té un pressupost global de 17 milions d'euros (dels quals la Generalitat financia el 50%) i 50 actuacions dividides en els vuit camps d'actuació que preveu la llei (millora de l'espai públic i les zones verdes, rehabilitació d'edificis, equipaments, noves tecnologies, sostenibilitat, equitat de gènere, desenvolupament social, urbanístic i econòmic i accessibilitat).

Per explicar el Projecte agrupem les 50 actuacions en 19 projectes i en quatre grans àmbits d'actuació.

Els àmbits d'actuació són l'habitatge, els equipaments, l'espai públic i el desenvolupament social i econòmic. Aquest quart àmbit és transversal respecte dels altres tres, ja que reuneix totes les actuacions socials, d'ocupació, de dinamització empresarial, de noves tecnologies, de sostenibilitat, etc., que es porten a terme de forma conjunta amb els altres tres àmbits.

La primera actuació que va dur a terme l'Ajuntament de Manlleu va ser la creació d'un organisme autònom local, l'Institut de Desenvolupament de l'Erm (IDE), que, juntament amb les altres àrees de l'Ajuntament, porta a terme tota la gestió i execució del Projecte. La principal funció de l'IDE és tenir una visió global, integral i coherent de totes les actuacions que s'executen, per tal que la suma de totes elles permeti assolir l'objectiu general del PIIBE. En certes actuacions, l'IDE aporta recursos tècnics i econòmics a les àrees municipals i a les entitats per tal que siguin aquestes les que realment executin les actuacions, d'acord amb la transversalitat abans esmentada.

L'habitatge, junt amb el desenvolupament social i econòmic, és un dels reptes més importants de cohesió social de la diversitat i de convivència, però paradoxalment és on trobem menys referents. Efectivament, coneixem la posada en marxa de polítiques d'integració, de cohesió i de convivència en àmbits com l'educació, la cultura o la sanitat, però en l'habitatge no hi ha models ni bones pràctiques. L'habitatge és un espai de propietat privada, de manera que la capacitat d'actuació tant de les administracions públiques com de les entitats queda més limitada. Per això és necessari comptar amb la complicitat i la voluntat de millora tant de la comunitat de propietaris com dels veïns que hi viuen.

Ja hem vist que els habitatges amb deficiències arquitectòniques i d'habitabilitat provoquen desigualtat social i dificulten la integració social dels seus habitants. Per contra, un habitatge digne ajuda a consolidar la resta de drets socials de les persones. (BOSCH, 2006: 5)

“La importància d'aquest dret en l'assoliment d'unes mínimes condicions en la vida de les persones és cabdal, més encara si parlem d'immigrants. No en va, el dret a l'habitatge és un dels més importants, perquè consolida la resta de drets socials de les persones. Conjuntament amb el treball i la situació legal, l'habitatge constitueix un dels aspectes claus de la integració de l'individu. En aquest sentit, la manca d'habitatge en condicions dignes obstaculitza greument la participació i la integració en tots els aspectes, ja siguin de tipus cultural, polític, econòmic i social”.

El PIIBE preveu principalment tres accions en matèria d'habitatge. La primera, i la més emblemàtica de tot el Projecte, és l'operació de Can Garcia, que preveu el real·lotjament de les famílies que hi viuen en habitatges públics dins de la ciutat (com a política d'integració de la immigració a tota la societat manlleuena per evitar la guetització), l'enderroc de l'edifici i la construcció d'un nou edifici d'habitatges de qualitat arquitectònica. Aquesta actuació no té precedents ni al municipi ni a la comarca i la seva repercussió afecta tant les persones que hi viuen com tota la població de Manlleu, ja que Can Garcia s'ha convertit en un estigma per a la població.

La segona és la rehabilitació dels espais col·lectius i els elements comuns dels habitatges de Can Mateu i Can Casas. I la tercera, el treball amb les comunitats de veïns per millorar la convivència.

Els equipaments, junt amb el desenvolupament social i econòmic, també comporten tres actuacions. Una ja és realitat: la construcció i posada en funcionament, el març del 2006, del Casal Cívic, que és un equipament públic de tot Manlleu per donar resposta a les necessitats socials, culturals, lúdiques i formatives de la societat civil, i que també ha de servir per crear fluxos de connexió entre les entitats. La segona és la remodelació del Mercat Municipal i la seva dinamització empresarial, per aconseguir que sigui un equipament per a tot Manlleu i que formi part de la política de comerç urbà que s'està portant a terme a la ciutat, amb la conversió del centre històric en zona per als vianants i la connexió d'aquest centre amb la segona zona comercial (on està ubicat el Mercat Municipal). La tercera són les millores del CEIP Puig-Agut amb la col·laboració de l'Escola Taller de l'Erm (un programa de formació ocupacional per a joves menors de 25 anys que aprenen l'ofici de jardineria, mecànica i fusteria). Aquestes millores es concreten en la construcció d'un accés independent del teatre municipal que hi ha a dins de l'escola; l'enderroc del mur que envoltava el centre i la substitució d'aquest per una nova tanca transparent, i la millora dels patis per a usos esportius del barri i per a treballs de cohesió entre la comunitat educativa.

Pel que fa a l'espai públic, i també el desenvolupament social i econòmic, s'ha fet un avantprojecte de criteris d'urbanització, que prioritza els vianants respecte als vehicles i que fa més accessible el barri. En aquest sentit, s'obrirà la plaça Sant Antoni de Pàdua al passeig de Sant Joan (actuació que connectarà el barri amb la ciutat) i també està previst millorar els carrers i repensar el parc de l'Erm com a espai de trobada i de jocs.

Per acabar, l'àmbit del desenvolupament social i econòmic comporta moltes altres actuacions, com són la participació ciutadana, l'equitat de gènere, la formació i l'ocupació de les persones, la cultura, el lleure, les noves tecnologies, etc., i totes elles amb la voluntat de ser comunicades i participades (com el web del Projecte, www.barrierm.cat, o l'actuació d'explicar el Projecte de porta en porta a tots els establiments empresarials i a les llars de l'àrea). L'objectiu és potenciar la cohesió social i la convivència de la ciutadania.

Bloc de pisos de Can Garcia. Fotografia Sergi Càmarà.

7. Algunes reflexions per acabar

A manera de conclusió, l'experiència del Projecte d'Intervenció Integral del Barri de l'Erm ens permet fer algunes reflexions finals.

La societat manlleuena actual, fruit de la seva història, es caracteritza per la diversitat. És a partir d'aquesta constatació, extrapolable a moltes altres ciutats catalanes, que podem treballar per la convivència, per l'entesa entre els diferents col·lectius i, en definitiva, per millorar la qualitat de vida dels ciutadans de Manlleu.

La Llei de barris és l'instrument que ens dona la oportunitat de fer un punt d'inflexió al diagnòstic i pronòstic actuals d'un barri amb problemes urbanístics i socials. En aquest sentit cal destacar el repte que representa, per a un Ajuntament de 20.000 habitants, un projecte de regeneració urbana en un període limitat en el temps i amb un pressupost de 17 milions d'euros.

El suport indiscutible i imprescindible (econòmic i d'assistència tècnica) de les diferents administracions públiques catalanes, tant de la Generalitat (a més dels departaments de Política Territorial i Obres Públiques, Medi Ambient i Habitatge, Benestar i Família, Treball, Participació Ciutadana, Salut...) com de la Diputació de Barcelona, permet aconseguir l'esmentada transversalitat de treball vertical.

El treball transversal horitzontal de diferents professionals i persones de disciplines i àmbits diversos permet aconseguir una actuació integral i coherent, i fer de l'urbanisme un instrument al servei de la convivència.

És necessària la capacitat de saber combinar resultats a curt, mitjà i llarg termini. Som conscients que treballem per un objectiu a llarg termini, però hem de tenir present que també cal donar resposta dia a dia.

Cal assolir la responsabilitat social de tots els agents socials: polítics, mitjans de comunicació, actors econòmics i socials, entitats, ciutadania, etc. Projectes d'aquesta envergadura, susceptibles de generar discursos demagògics, només poden reeixir si són compartits i consensuats per tota la societat.

I, finalment, el repte de la creació de noves polítiques socials en l'habitatge: cal inventar actuacions de convivència i de cohesió social vinculades a l'espai privat, que comptin amb la implicació de les comunitats de veïns i que superin la consideració segons la qual l'habitatge únicament és un element constructiu individual i un bé econòmic.

Bibliografia

- AJUNTAMENT DE MANLLEU. Pla local d'habitatge de Manlleu. Manlleu: Ajuntament de Manlleu, 2006.
- AJUNTAMENT DE MANLLEU. Projecte d'intervenció integral del barri de l'Erm. Manlleu: Ajuntament de Manlleu, 2004.
- AJUNTAMENT DE MANLLEU. Pla de convivència del barri de l'Erm. Manlleu: Ajuntament de Manlleu, 2006.
- AJUNTAMENT DE MANLLEU. Pla de gestió de la diversitat de Manlleu. Manlleu: Ajuntament de Manlleu, 2002.
- ARKAITZ FULLAONDO (coord.). *Debats. La immigració a debat: immigració, urbanisme i habitatge*. Barcelona: Fundació Jaume Bofill, 2005.
- BOSCH, Jordi; GIBAJA, Olga. *L'habitatge a Catalunya en l'àmbit local: diagnosi, propostes i solucions a un problema creixent*. Fundació Carles Pi i Sunyer d'estudis autonòmics i locals, 2004.
- BOSCH, Jordi; GIBAJA, Olga. *Habitatge i immigració. Claus per a una nova política d'habitatge*. Barcelona: Fundació nous horitzons, 2005.
- BORJA, Jordi; MUXÍ, Zaida. *L'espai públic: ciutat i ciutadania*. Barcelona: Diputació de Barcelona, 2001.
- CASTELLS, Manuel. "Observatorio global". "Crónicas de principios de siglo". Barcelona: La Vanguardia, 2006.
- FERRER, Ferran. *Manual de paisatge urbà*. Barcelona: Diputació de Barcelona, 2003.
- GENERALITAT DE CATALUNYA. Text refós i Reglament de la Llei d'urbanisme. Barcelona: Generalitat de Catalunya, 2006.

- GENERALITAT DE CATALUNYA. Llei 2/2004 i Reglament de millora de barris, àrees urbanes i viles. Barcelona: Generalitat de Catalunya, 2006.
- GIDDENS, Anthony. *Sociologia*. Madrid: Alianza editorial, 2002.
- MARINA, José Antonio. *Aprender a convivir*. Barcelona: Ariel, 2006.
- NAVARRO, Vicenç [et al.]. *L'estat del benestar a Catalunya*. Barcelona: Diputació de Barcelona, 2003.
- PAREJA, Montserrat; PONCE, Juli; GARCIA, Lúcia. *Urbanisme i habitatge com a eines de desenvolupament sostenible*. Barcelona: Fundació Carles Pi i Sunyer d'estudis autonòmics i locals, 2004.
- PARICIO, Ignacio; SUST, Xavier. *La vivienda contemporánea. Programa i tecnologia*. Barcelona: ITEC, 2000.
- PEREDA, Carlos; ACTIS, Walter; DE PRADA, Miguel Ángel. *Inmigración y vivienda en España*. Madrid: Secretaría de Estado de Inmigración y Emigración.
- PONCE, Juli. *Poder local i guetos urbanos*. Madrid: Fundació Carles Pi i Sunyer d'estudis autonòmics i locals i Institut Nacional d'Administració Pública, 2002.
- TRILLA, Carme [et al.]. *Estudi de les necessitats d'habitatge a la província de Barcelona. Situació actual i perspectives a mitjà termini*. Barcelona: Diputació de Barcelona, 2002.
- VILANOVA, Josep M. *Instrumentos de gestión de suelo, i habitatge en els municipis*. Barcelona: Diputació de Barcelona, 2002.
- ZYGMUNT BAUMAN. *Confianza y temor en la ciudad. Vivir con extranjeros*. Barcelona: Arcadia, 2006.